

GRUDA

Št. 9.

1926.

Leto III.

Poltnina plačana v gotovini.

Vsebina zvezka IX.

Goričan: Oblak. — Tone Gaspari: Splavarji. — Ivan Matičič: Životarci. — Inž. M. Lipužič: Premogokop na planem. — Dr. Ante Radič: Kmetiška in narodna kultura. — Kmetiška razstava na Ljubljanskem velesejmu: „Poljedelstvo“ v strokovnem oddelku. (Slika). — Dr. M. Malnerič: Porota kot zahteva narodove samovzgoje. — Kmetiška razstava na Ljubljanskem velesejmu: „Sadjarstvo v strokovnem oddelku. (Slika). — K. Kraepelin-S. Brodar: Po gozdu in polju. — RAZGLEDI. Organizacija. — Prosveta.

Celoletna naročnina „Grude“ je Din 30.—, Za dijake in vojake Din 20.—, V podrobni prodaji stane „Gruda“ Din 3.—, — Novi naročniki dobe lahko še vse doslej izšle številke.

Uredništvo: Škofja ulica št. 8, pritličje. — Uprava: Ljubljana, Kolodvorska ulica št. 7.

Rokopise je pošiljati uredništvu, naročnino, reklamacije, oglase itd samo upravi. Cena oglasov po dogovoru.

Rokopisov, ki jih ni naročilo, uredništvo ne vrača.

Urejuje: Stanko Tomšič.

Odgovorni urednik: Janko Vičič.

TRI
in **ZLATOROG** terpentinovo milo
varujeta Vaše drago perilo!

Št. 9.

Mesečnik za ljudsko prosveto

Leto III.

Grišan:

Oblak.

Jaz jadram hitreje kot vi:
 čolnarji, brodarji, mornarji!
 Kot strela moj čolnič leti,
 gromovnik vihar ga veslari.

Ne gane jih cvetja trepet,
 ne žita blesteče zlatnine,
 ne jagnjet nedolžnih blesket,
 ne mukanje plahe živine.

Kot jagnje sem dober in blag,
 ko trezen se solnčim v višini,
 a kadar napijem se vlag,
 sem strah in trepet v padavini.

Prešibek človeški je rod,
 da moje ustavi besnoče,
 pretrhla sta skala in hlod,
 prerahle obokane kočē.

Ko srd potemni mi obraz,
 ko ogenj strasti me razburi,
 odpahnem na vihre ukaz
 nebeškim zatvornicam duri.

Zaman sta ihtenje in jok,
 zaman zaobljube, rotenje,
 brezčutno zrem solze otrok,
 poplavljenecv smrtno blaznenje.

Grom, toča, hrumenje vodá —
 so moji srditi sinovi,
 valé se prek njiv in poljá,
 pretesni so rek jim bregovi.

Iz sebe rodim se in sam
 se v svoje drobim sestavine —
 ko delo pogube končam,
 se v mavrici smejem z višine.

Tone Gaspari.

Splavarji.

(Dalje.)

Pritisk se je vrnil.

Jug je en dan prej pritisnil ob Skalovnik, se razširil in se razlil preko doline. Nizko se je sklonilo svinčeno sivo nebo in venomer cedilo drobno deževje.

Tesarji so vezali pod velikim podstreškom blizu Levičnikove žage splave. Podstrešek je bil naslonjen ob breg potoka, ki je s široko strugo hitel v reko. Iz žage je cvrčal cirkular, da so se fantje težko razumeli. Zato so načeli pripovedujočo pesem. Tiho so se izvijali glasovi iz podstreška in razmočeni obstajali in umirali že pred žago. Povest pa se je ponavljala in ponavlja se še in menda je tako resnična: za bolezen so zdravila, za ljubezen jih pa ni...

Tačas je Pritisk polagal zgoraj pri Levičniku račun. Za hrastovo mizo sta sedla in računila ter preštevala. Vse je bilo v redu. Levičnik se je naravnal v velikem usnjatem naslanjaču, ker ga je v hrbtu grizlo, Pritisk je poskušal črnino na stolu ob omari. Okna so bila meglena, dolgočasna.

Nekoliko se je premaknil Levičnik in pokazal bolečino na obrazu: „Če jutri poneha — saj se že s Skalovnika kadi — jih popelješ k Strženu osem; denar mi bo že poslal. No, ali pa naj ga tebi da, kakor hoče.“ In dodal je: „Največ naložite štukov in lat; stopničnikov samo za en splav.“

„Ne bo dolgo lilo, ne!“ Potem se je Pritisk spomnil bokalov in nagnil kozarec. „S Strženom se dobro kupčuje.“

„Ja, katera pa nataka zdaj? Je še Reza?“

„Ni ne! Tista je s Podpoti, Ivanka, ki ji je on boter.“ Popraskal se je Pritisk za ušesi. „Vidi se, kakor bi malo gledala za Dragarjevimi.“

„Kako?“ je bilo novo za Levičnika. „Tine se vrti vendar okrog Marice.“ Potem se je spomnil. „Bolje bi bilo zanj tam, če je količjak dekleta.“

Zganil se je Pritisk. „Za deset teh cunj!“

Levičnik pa je pomežiknil kakor v nasladi: „E, Marica je pa že, že!“

„Za Tineta ni!“ je resno pogledal Pritisk.

„Polgosposka posedavka, to je res.“

„Tine mora do pridnih rok; njivo in hlev morajo same ravnati, ker je on v gozdu in na vodi.“

„Najboljši delavec je —“

„— škoda ga bo. Ga je že vzela njen lisičji pogled.“ Pritisk se je spomnil ter vprašal: „Kaj pa komisija?“

„Menda je že odmerila. — Ja, geometra je na Modrasovcu modras; zdaj leži pri Seitzu.“

„Meri naj! Kaj vtika roke v tuja gnezda,“ mu je ušlo. V sebi je takoj posumil: „Kraguljevo delo, najbrž.“

In da zve natančneje, je izpraznil še zadnji požirek ter vstal. Naslonil se je prav do šip: „Bo, bo. Megle gredo čez; pojdemo! — Pogledal bom še k žagi in domov. Adijo!“

Levičnik se je spet z bolečino premaknil ter zmajal: „Kako skrbi za fanta!“ —

Tine je napravljaj tisto deževno dopoldne doma pod podaljšanim kapom drva. Sekal in udarjal je s poleni, da je bilo materi, sedeči ob ocrnelem ognjišču, hudo, zakaj vedela je, da ni vse prav. Tineta je res bolelo. Noben dogodek, prav nič mu ni leglo v zadnjem času toplo in veselo v srce. Vse trpko in razdvojeno! In če je pre-mišljeval tudi o Marici, ga je nekaj celega vjzelo. Prej je bil fant, ki ga je vse poznalo močnega, odločnega in veselega. Zdaj je v zasmeh, ker čuti, da je drugačen; to vidijo vsi, ker ne more skriti. Tista s Podvrha mu je vzela vso radost, vse fantovstvo.

Polahko je jel udarjati; nato je pobiral odletele trske in kose. Počasi, počasi je dohajal z mislimi Ivanko. „Ali bi pisal Ivanki?“ ga je nekaj vprašalo, toda tako skrito in neverjetno, da so se mu ustnice boječe razšle v nasmeh. „In kaj boš zapisal in kako?“ se je zresnil. „Saj ti ne pojde iz srca.“ Obujati je začel celo podobo Ivankino. O, saj ima še lepši obrazek! Vso je napravil tako lepo, tako prikupljivo! Ali vmes se je vrinila, kot deklica iz solnca, Marica, tako bela, čista in deviška, da je Ivanka obledela in ugasnila. „Ali bi mogel imeti Ivanko rad?“ Ga je spet nekaj zbudilo. „Zdaj ne!“ je odvrnilo v srcu. „Mogoče kdaj pozneje, ko Marica —, da, če ga Marica zares zapusti. In takrat bo Ivanka z žalostjo in ljubeznijo njegova. — Tine, piši, povej Ivanki, da si ti zanjo, da naj te počaka, četudi je nagelj že zvenel.“ Tako je vpraševalo in odgovarjalo v Tinetu.

Zlágal je polena ob zid ter premišljeval, kako bo drevi napisal. Pa niti v misel mu ni šlo, kaj šele na papir. „Bi že napisal,“ je ugotovil, „še rajši bi ji pa povedal kar v oči. O, tam bi ji že kaj lepega obljubil! Onale, Marica, bo zijala in požrla se bo cd zavisti, ko izve za Ivanko.“

Tedaj ga je izza potoka zdramil Peter, ki ga ni bilo nikjer videti; samo glas je mimogrede kričal: „Ti, Tine, jutri zjutraj transport k Strženu! Pritisk je naročil.“

„V dežju?“

„Se že v Lahih nasmiha. Kar pripravi se!“

Res se je na jugovzhodu svetlikalo. Samó še rosilo je tenko.

„Škoda, rajši bi ji napisal,“ si je sam popravil Tine klobuk in se potolažil, da najbrž Ivanka ne bo utegnila, ko pridejo doli.

Šel je, da sede h kosilu. Med vrati ga je ustavil grajski hlapec, ki je bil tržan: „Bog daj, Tine! Za hlapca greš lahko góri v grad, če hočeš. Jaz pojdem drugi teden v Ameriko.“

Tine je zazijal: „Kam?“

„V Ameriko. Karto mi je včeraj poslal Jože.“

„A za hlapca, praviš?“ je pogledal Tine po materi. „Kdo te je poslal?“

„Grof. Dejal je, da moraš jutri že góri, da se v teh dneh privadiš. — Kar obljubi!“

„Ja, hm,“ je kakor kašljal Tine in ni vedel, kako bi.

Mati mu je olajšala: „Pa pojdi, če hočeš!“

„Ja, transport je jutri —“

„Res je, mati!“ se je oglasil vmes Pritisk, ki je ravno tedaj pristopil k vratom. Pritisk je bil zvedel vse o Tinetu; Zevnikarjev ga je ogrdil. Poznal je fantove lastnosti, zato je zavil v hišo preden domov. „Ob petih, Tine!“ in počakal je Pritisk, da reče kaj. Misli je: se bova že na splavih razgovorila.

„Viš, v grad grem za hlapca.“

Pritisk je takoj razumel vse. „Za dva meseca. In potem, ko grofa zmanjka?“

„Bo oskrbnik čez zimo,“ je grajski pojasnil.

„Zastonjski,“ se je nasmehnil Pritisk. Resno, skoraj preteče je še poudaril: „Tine, ubogaj me in ostani naš! Ti si splavar, nisi hlapec! Ob petih torej!“

Tine se je ozrl za odhajajočim Pritiskom. Po kratkem predarku je zamahnil z roko: „Ne grem v grad!“

13.

Ko sta na splavih Tine in Pritisk govorila o geometru, o Marici, o komisiji in o grofu in je Pritisk fanta prepričeval o gosposki in polgosposki lahkomišelnosti in o nepoštenju, je geometer spet prišel iz grajske sobice na vrt. Več dni je ležal v omotični vročici.

Zdravnik mu je vbrizgal tekočino proti kačjemu piku, ali kljub temu je bolnika tako stresalo, da je v drugi noči blodil z mislimi, obetajočimi skrb. Z vztrajno nego, kjer se je trudila posebno grofova hči Alma, pa je prestal najhuje, tako da je v petek dopoldne že shodil. Sédel je na vrtu v blazine, kamor je sijalo in grelo solnce. Poskušal je čitati, ali listi so bleščali; rezalo ga je v očeh. Zato je naslonil glavo nazaj ravno v solnčno kápljo, ki je lila skozi zelenje na blazino. Toplota ga je polagoma utrudila, da je stisnil v lahkem spanju oči.

Alma ni vedela in je kakor vedno prišla na vrt skozi zgornji park. Daleč je že bila na sprehodu. V mladosti je oče zanemaril njeno pljučno bolezen, h kateri se je nagibala vsled podedovanja po materi že od prvih let; velemesto in učenje sta jo še bolj razjedla. Edino gorski zrak ji je prijal. Sedla je nekoliko tja na klopco pod košato jablano in tiho odprla knjigo, da ne bi zbudila geometra. Čitala je Gorkega.

Nekje je moral grof dražiti psa, ker je zalajal in lajal venomer.

Bolnik je polagoma dvignil trepalnice: zagledal je grajsko gospodično, nekoliko vstran obrnjeno. Nepremično je obsedel. Visoka, vitka, vendar polnih dekliških prsi. Dolgo svetlo kito, zapentljano z lahko modrino. Obraz bel, nekoliko izmučen, a izredno prikupljiv. Modre oči, zasenečene s kodri, in bele zobe. Kolikokrat se je skrivoma ozrl vanje! V ozadju, ravno za obrazom, se je šopirila širokolista muza in okrog nje okrogla greda južnega cvetja. Tedaj se je spomnil geometer stiha, ki ga je nekje kot študent čital:

Med rožami, ki ne cveto pri nas,
sem videl polzasenčen, tih obraz —

„Gospodična,“ je mehko spregovoril geometer, „kaj čitate?“

„Gorkega povesti,“ je presenečena spregovorila ter se zasukala.

„Jaz sem poskušal „Kreutzerjevo sonato“ — ali utruja me še. Vi ljubite Ruse, ki jih imate toliko v knjižnici?“

„Ne vem! — Mama jih je rada čitala. Meni so pretežki in nekoliko tuji. Gorkega čitam še najrajši, ker riše naravno in lahko čuvstveno.“ Pojasnjevala je samozavestno, saj je poznala književnost dobro. Geometer je utihnil ter jo opazoval. A sledil ni njenim besedam; risal si je v svojo dušo njen ovalni obrazek, bled, bolesten, a lep, zelo lep in privlačen. Vsrkal je sladko misel, da bi bil ta obrazek njegov, za vedno njegov.

Potem, ko je nekoliko prenehala, je vprašal: „Kaj mislite o ljubosumju v „Kreutzerjevi sonati“?“

Takoj se mu je zazdelo, da ni prav vprašal, ker je podrsala gospodična s kazalcem po platnicah in ni odgovorila. Zato je geometer popravil: „Mislim, da je tisto rahlo ljubosumje, kolikor ga da včasih obojestranska ljubezen, celó potrebno.“

„Ali ljubosumje je bolezen in bolest — in tega ni treba. Posebno, ker je neozdravljivo.“

„Dobro. — Ravnodušnež pa zakon z dolgočasi; gotovo, verjemite mi!“ Ker je molčala, je še dostavil: „Če bom ljubil ženo, bo ona moj ponos, posebno, če bo še lepa. In ne bom nikdar pustil, da bi kdo kdaj ta moj ponos le količkaj ranil.“

Deklica se je ozrla za trenutek naravnost v njegov obraz. Prej je stregla in skrbela za gosta, ker ji je oče naročil in vsled usmiljenja. Zdaj so jo te poslednje besede toliko objele, da je začutila v njih in v njem ljubeznivost.

Čakal je, da bi kaj pripomnila. Po kratkem molku se je opogumil in poizvedel, kar ga je že dolgo zanimalo. „Oprostite, gospodična, v svojem lepem življenju ste gotovo že ljubili?“

„Lepem? — Zakaj vprašate?“

„Ker leži v vašem obrazu nekaj boleznega. Sklepam, da vam je to srce vtisnilo.“

Ona je spoznala, da more temu moškemu, ki toliko vpraša, vso resnico razodeti. Pojasnila je popolnoma mirno: „Ljubila sem! — Ali, ko sem vsa prevzeta zrla v tisto jasnino, tedaj me je vrgla bolezen.“ Počasi je pristavila: „In v boleznini sem izgubila vse. Tudi mater!“ Odložila je knjigo ter se naslonila kakor izmučena na mizico. Kakor bi morala, je še dodala: „Edino bolezen mi je ostala.“

„Ubožica!“ je šlo skozi geometrovo notranjost. Tišje kakor preje in oči uprte neprestano v belo deklico, jo je poskušal utolačiti. „Gospodična, čutim z vami. In zdaj mi je žal, da sem vas spomnil preteklosti, ker vas boli. — Vi ste mi ves čas tako ljubeznivo in potrpežljivo stregli. Kaj bi dal, da bi vam mogel to vrniti!“

„Zdravja mi ne more vrniti noben človek na zemlji. — Tudi ne upam več.“

„Mogoče je kdo, ki bi vam mogel olajšati in omiliti trpljenje. Ali ne?“

Pomsilila je. „Ne vem! Ni še nihče poskusil razen zdravnikov, ki so pa zgolj dolžnostni ljudje, ne čuvstveni. — Še oče se ni brigal zadosti —“

Grof sam je pri zadnjih besedah stopil izza zarastle preseke; čul je sicer svoje ime, toda ni vedel zveze. In ko je videl, je le pozdravil ter se namenoma obrnil čez glavno pot, po kateri je nesla Marica v beli skodelici vinski šató. Vse to se je zvrševalo brez besed. Grof je utonil v parku, Alma je odprla spet knjigo, Marica je čakala srebajočega geometra. A vsem štirim je v tem težkem molku plalo od razburjenja srce in vsak je ž njim govoril po svoje; razodevali so to obrazi.

Grofični je bilo po vsem tem razgovoru tako lahko kot še nikoli. Ni čitala; samo mislila je na zadnje geometrove besede: — da bi vam mogel to vrniti —.

Geometer je odložil skodelico, a Marica ni odšla.

„Ne bom več!“ je dejal.

„Gospod geometer,“ je tresoče spravila dekle iz sebe in ostala nepremično, „ali ste res rekli Tinetu —?“ Tudi roke so se ji tresle. Ni mogla končati vprašanja.

Osupla jo je pogledala grofična.

„Se bova drugič pogovorila. Ali ne vidiš?“ Zapovedal je geometer.

Dekle je ostalo. Lovilo je dihe. Tasa se je nagnila, da je skodelica zdrsnila v travo in se odkrhnila. Geometer se je nekoliko dvignil, gospodična je priskočila ter pobrala, ko je videla, da se dekle ne gane.

„Kaj ti je?“ je vprašala Marico.

Z zalitimí očmi se je premaknila dekle na pot; tiho je odgovorila grajski: „Geometer me ne mara več. — Pustil me je zdaj, ko ga imam najrajši.“

Alma je obstala na peščeni poti. Potem se je okrenila proti geometru; poklonila se je zelo vljudno in resno: „Zbogom, gospod geometer!“ Nato je odšla tiho in bolno za Marico.

Na nebu se je našel odnekod oblak, ki je zakril solnce. Geometer se je hotel popolnoma vzpeti, da bi pridržal tisto belo, svetlo postavo, ki je odhajala skozi vrtna vratica. „Gospodična Alma!“

Grajska gospodična se ni ozrla.

(Dalje prih.)

Ivan Matičič:

Životarci.

(Dalje.)

„Ti čampovec pa ne boš mene!“ ga je odbil Ask. „Ti, ki te komaj k fitnikom prištevajo!“

„Take kolibe, kot je tvoja, niti ne maram!“

„Bog, da bi jo imel!“

„Je ne maram!“

„Prodaj mu jo, Janez!“

„Čemu mu bo?“

„Zakurim kres.“

„Koliko jo štemaš, Janez?“

„Za dvajset goldinarjev je ne dam!“

„Fantje, se zavzame prvi, „zložimo mu deset goldinarjev, pa bo bajta naša!“

„Se ne menim!“ otrese Ask.

„Ná dvanajst!“

„Kam si s pametjo?“

„Trinajst!“

„Tudi osemnajst jih ne vzamem!“

„Ná štirinajst, pa udari!“

„Naj bo sedemnajst kamor hoče!“

„Ná petnajst!“

„Pa dajte šestnajst!“

„Ne, petnajst!“

„Udari, Janez!“

„Pa naj bo! Denar sém!“ In Ask tleskne fantinom v roke, nato pa udari po mizi in zakliče zmagoslavno: „Vina gori, da se miza polomi!“

Po mizi zazvene srebrni goldinarji, ki jih zlagajo fantje, Ask pa, omamljen ob tolikem bogastvu, zakliče:

„Tri cvajarje vina na mizo!“

Ponočnjaki so pili, razsajali in napijali Asku, ko je pa ta popolnoma omagal za mizo, so se dogovorili in odšli.

Uklenili so v jarem par močnih volov, okrog bajte zapeli verigo, jo pripeli na vago — in udarili po volih... Zahreščalo je dvakrat, trikrat, zlomilo se in se sesedlo na kup vse siromaštvo...

Ponočnjaki so šli prepevat na vas, Ask je pa prišel, se vrgel na razvaline svojega ljubljenega doma in milo zajokal...

Odslej si je moral ves nesrečen iskati strehe pri dobrih ljudeh, dokler ga niso zopet zasačili grajski pazniki pri prepovedanem poslu in ga spravili v zapor, odkoder se ni več povrnil... Bedni život mu je razjedlo hladno in vlažno zidovje ječe.

Ing. M. Lipužič: Trbovlje I.

Premogokop na planem.

Ob hribu presekanem — kot na pomolu sedim —
ošinem kotlino, grobnici podobno...
V začrnjenih, zvitih etažah preriva
in plazi nevgnani nemir se zlokobno.

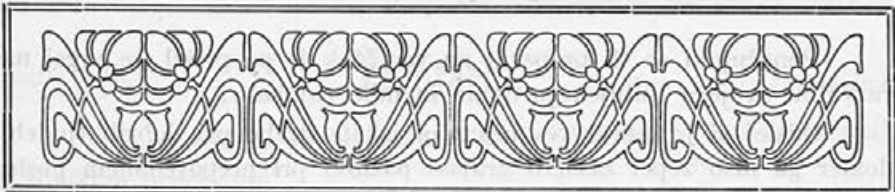
In sklonim se niže, prislusknem narahlo,
objamem vrvenje in dim do dna duše skeleči,
prikrijem s kopreno polsna ves ta kotel vrveči,
vse stroje in ves ta pritlikavski roj gomazeči.

Vse tiho! — Povešenih glav kakor debela okleščena
postave upehane sajaste vlake motre...
Njih misli brezciljne mi puhajo v glavo,
ki z dimom vijo se in v srcih njih mrzlih gore.

In naenkrat kot kres
zrohne do nebes
plameni orjaški — zverženi meči goreči;
v kotanjo zdrči
roj črnih čeri —
razbičani slapi, ki nočejo sili se svoji odreči.

In zopet tih mir! —
Zožuje in krči razgret se vseмир,
vsa zemlja zaprašena v sajah leži,
in srce se širi, oko zastrmi...

Vse glave se vzpno
pod težko goro,
lopatе zvenijo, motike iskrijo,
roke se opletajo, stroji drviyo,
v nemirnem se begu prerivajo vsi.

Dr. Ante Radić:

Kmevska ali narodna kultura.

(Po članku v „Seljački Prosvjeti“.)

Konec.

Iz deveteega stoletja po Kristusu imamo latinsko listino hrvatskega vladarja z lepim hrvatskim imenom: Trpimirovo listino. Že v desetem stoletju se vršijo na hrvatskih tleh sabori (zbori) krščanskih hrvatskih škofov, in glej, oni sklenejo, naj se vrši na Hrvatskem krščanska služba božja v latinskem jeziku. Vsi spomeniki o tem so nam ohranjeni v latinskem jeziku; če so bili in za koga so bili sestavljeni tudi v hrvatskem jeziku, ne vemo in nam za to delo tudi ni treba vedeti. Hrvatje, hrvatski velikaši, so na teh listinah podpisani, da so tudi razumeli, kar so podpisali.

Vse to jasno priča, da so prišli Hrvatje v sosedstvo tujega jim naroda. Temu sosedu na ljubo, a v nevoljo svojega naroda (in morda tudi sebe) preganjajo narodni poglavarji narodni jezik iz cerkve. Sodimo, da so se s tem sosedom spoprijateljili, morda se tudi morali spoprijateljiti. Uvedeno je že krščanstvo. Mnogo se je spremenilo.

Ta sosed so bili Rimljani. Rimsko cesarstvo je sicer propadlo, a Rimljani so ostali. Ti Rimljani, Latini, torej vsilijo Hrvatom svoj jezik. Toda preden se komu jezik vsili, se morajo za to pripraviti ugodna tla: treba je onega, kateremu hočeš jezik vsiliti, pridobiti za vse svoje, treba ga je prepričati, da je ono, kar mu ponujaš, boljše od njegovega. Tako je tudi bilo. Dolgo je trajalo, preden se je mogel hrvatski vladar s svojimi velikaši zaupno razgovarjati z Latinom — seveda v latinskem jeziku; dolgo je trajalo, da se je Latinom toliko priljubil, da je iztiral jezik svojega naroda iz cerkve. In vendar se je, kakor nas uče poznejši dogodki, priljubil in priznal tuje za boljše, lepše, pripravnejše, kakor že hočete. Z njim in njemu najbližje so pristajali tudi drugi. Če pa je to tuje boljše in lepše, potem je popolnoma naravno, da je ono

narodno slabše, grše. Oni so se temu drekli, oddelili so se od svojega naroda. To so, na kratko rečeno, prva hrvatska gospoda. Tako je bilo po vsej Evropi.

Ze to, tako na kratko povedano, bi nam moglo nekako pojasniti, kako nastajajo med enim in drugim delom naroda razlike, ki niso osnovane niti na znanju niti na bogastvu niti na poklicu, temveč na t u j i k u l t u r i. A ta razlika je mnogo ostrejša, to ni več samo razlika, to je že ovira, ki ustvarja na eni strani preziranje in zametavanje, na drugi strani pa sovraštvo in zavist. Razlikujmo dobro! Ne ustvarja kultura (prosveta) preziranja in zametavanja, to dela le t u j a kultura. Eno je, če te uči tvoj človek v tvojem jeziku, te uči spoznavati in ljubiti ono, kar je tvoje in njegovo, čemur oba pravita: naše, a drugo je, če te uči tujec, ki vse svoje hvali in te uči njegovo ljubiti, a vse tvoje mrzi in te uči tvoje prezirati. Tu se s kulturo (prosveto) poraja tudi nekaj drugega; tu kultura ene povišuje, medtem ko druge ponižuje. Tu je korenina onemu mišljenju o n a r o d u, o katerem govorimo.

Toda tudi tu ni edini vzrok takemu mišljenju o narodu. Da je moral med g o s p o d o, ki se je priljubila tujcem, in med n a r o d o m nastati baš oni prepad (jez), ki je tako strašno zijal ves srednji vek in pozneje, oni prepad, ki je pogoltnil toliko vzdihov po pravici in človečanstvu, toliko solz nad krivico in nečlovečanstvom, pa se vendar ni zajezil, da je ta prepad moral zazijati, o tem se bomo prepričali, če bomo premotrili ono, kar so učenci — novi evropski narodi sprejeli od učiteljev, dedičev grškorimske prosvete.

Hrvatje so, kakor drugi evropski narodi, sprejemali od Rimljanov r i m s k o k u l t u r o in k r š č a n s t v o.

Znano je, koliko so Grki in za njimi Rimljani držali na-se in na svojo kulturo: vse, kar ni bilo Grk in Rimljan, vse to je bilo b a r b a r. Težko je predočiti ono preziranje, ki so ga imeli Rimljani napram barbarom, narodom tujega jezika, brez rimske kulture. Znano je in tudi povsem naravno, da so Rimljani tudi nove evropske narode: Galce, Germane in druge, ko so došli z njimi v dotiko, nazivali barbare in prenesli na nje vse svoje rimsko kulturno preziranje. To je tako zelo prešlo v običaj, da so se germanski poglavarji in vladarji sami nazivali barbare, ker so jih Rimljani s svoje kulturne višine dosledno, neprestano tako nazivali. Ali je potem čudno, da so tudi oni „barbari“, ki so se iz sto in sto razlogov priljubili Rimljanom in njihovem mišljenju, torej

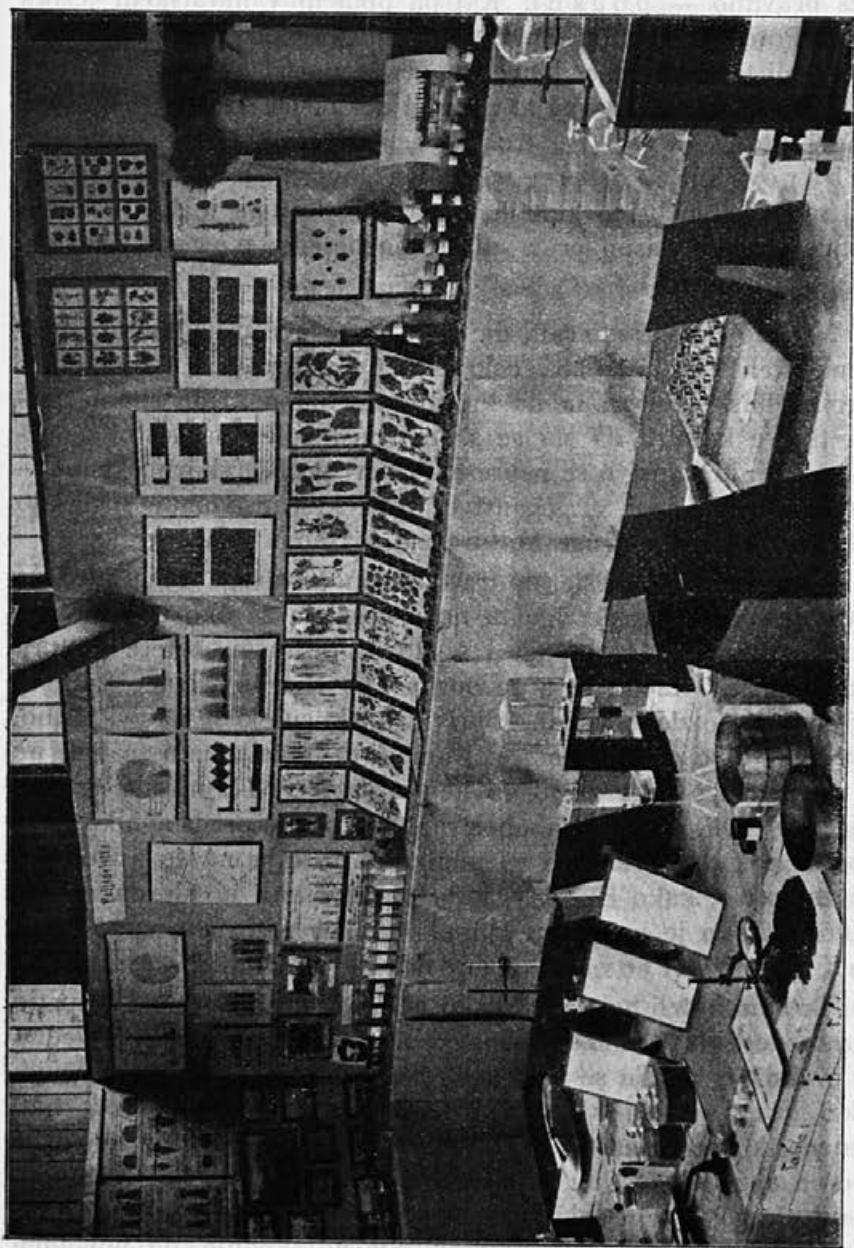
nova gospoda, začeli prezirati svoj narod, iz katerega so izšli? Ni čudno, vendar je to nekulturna anomalija, ki ni mogla ostati trajna.

To je prva korenina prepada med gospodo in narodom. Rimljani so imeli razloge prezirati barbare: tu je bila razlika plemena, rase, razlika jezika, običajev, državne organizacije, vsega življenja. Vsak narod, pa četudi bi bil zadnji, drži na se. To je pogoj njegovemu obstanku. In če je narod v resnici hrabrejši, treznejši, sposobnejši za delo in ustvarjanje in če si postane vsega tega svest, se popolnoma naravno pojavi tudi neomejeno preziranje slabjšega soseda. To popolnoma prirodno preziranje je prenesla gospoda, kakor smo videli, na del svojega istoplemenskega naroda.

Pa ni od rimske kulture podedovano preziranje barbarov samo tako ponižalo narod v očeh gospode. To preziranje je bistveno pojačal in podprl še drugi element, drugi sestavni del nove evropske kulture. O tem še par besed.

Novi evropski narodi so prejeli od dedičev grškorimske kulture tudi novo vero — krščanstvo. Krščanstvo je vzniklo med Judi. Grki in Rimljani so prezirali, kakor vemo, narode drugega plemena. Ne vemo pa, da bi to preziranje opravičevali z nečim nadprirodnim. Pri Judih nasprotno pa vidimo celo „teorijo o inferiornosti“ (manjvrednosti) ostalih plemen in narodov. Judje so namreč učili, da so oni od Boga izvoljeni narod. To je steber judovske vere. To misel o izvoljenem narodu in o edino odrešujoči veri so prenesli kristjani na sebe. Resnica je, oni so vabili in sprejemali v svoje vrste vse narode, — ali če ti narodi niso bili med njimi (če niso bili kristjani), potem so sipali na nje ves svoj gnjev, zasramovali in preklinjali so njih bogove, običaje, življenje, sploh vse, kar je vsakemu narodu najdražje. Krščanski poglavarji so sovražili in prezirali vse „nekrščene narode“, a enako so mislili tudi navadni svečeniki o onem delu svojega naroda, ki je ostal pri svojih bogovih, običajih in življenju. Čitajmo samo letopisce, kako pišejo o svojem narodu, ki še ni pokristjanen. Vzemimo n. pr. Nestorja: on piše o svojih Drevljanih, Krivičih in kakor se še vse nazivljejo ta plemena — tako, kakor Grk Herodot o barbarih, če ne še grše. In vendar — kako daleč je od Rima. A kristjan je.

Ta nepokristjanjeni del naroda je živel večinoma po vaseh, pri svojem plugu in motiki; ta ni mogel tako lahko sprejeti vsega

Kmetijska razstava na Ljubljanskem velesojmu: »Poljedelstvo« v strokovnem oddelku.

onega, kar je sprejela njegova brezposelna gospoda. To so bili kmetje ali — kakor so jih imenovali Latini — pagani, a mi danes pravimo — pogani. Kaj pa pomeni v hrvaškem jeziku pogan? Pomeni isto, kar stud, ostuden. Našemu narodu so tako živo slikali te pagane-kmete, da je narod od njih, od paganov, od svojega pravega bitja, ustvaril nekakšna strašila (poganica, buganci itd.). Kmetje so torej stopili na mesto barbarov. Kar se je prej mislilo in govorilo o barbarih, to se sedaj misli in govori o kmetih, o narodu. Kaj pa je bil ta kmet-paganus gospodi, jasno priča ena sama beseda: pogan...

* * *

Mi smo hote zamolčali, da se je nova evropska kultura gradila na dveh različnih, celo nasprotujočih si temeljih: na grškoroški kulturi in na krščanstvu. Samo kruta sila je prisilila ti dve kulturi, da sta se širili druga poleg druge, bijoč neprestan boj: krščanstvo se neprestano bori proti grškoroškemu — recimo — poganstvu, a poganstvo ovira krščanstvo. Če soglašajo predstavniki ene in druge kulture, so to samo predstavniki.

Mnogokrat je prišlo do razdora in krvavega boja med novo gospodo. Ker je bila ta nova gospoda za oko eno in isto, ne moreš često na prvi pogled ugotoviti, v imenu katere kulture se kdo bori. V imenu česa se borita Čeh Hus in Nemeč Luther? Vsaj govorijo o zlorabah, o krivicah, sklicujejo se na sv. pismo, na početek pravega krščanstva. Nam je to dovolj, nam se tudi ne gre tu za drugo nego za ugotovitev razlogov. Ni-li morda vredno bližje pogledati, kako stoji ob strani službenih predstavnikov krščanstva gospoda (velikaši, plemiči), ki pristaja na te novotarje. Ni-li zanimivo, kako Hus preganja tujništvo. Ali ni morda za nas zanimivo, kako je na strani Husa — kakor gotovo na strani vseh novotarjev — narod?

To smo hoteli poudariti, kako je nastal v Evropi med gospodo samo razdor, borba: ni to osebni prepir, neprijateljstvo, ki je vedrilo bilo in tudi še bo. Tu se vodi borba o misli, tu se vprašuje: kako gledaš na svet, na ljudi vobče, a potem seveda tudi na mene, ki sem med ljudmi. Dovolj je, če omenimo iz te borbe samo en dogodek — francosko revolucijo. Naj reče kdo, kar mu drago, v tej borbi zmaguje krščanstvo, zmagujejo misli, ki so se rodile iz krščanskih nauk. Nič ne škoduje, da novotarji napadajo tudi krščanstvo. No, ta stvar nas tu pobliže ne zanima. Za nas je najvažnejše to, da v vseh teh borbah sodeluje

tudi narod, oni prezirani narod, za katerega nihče niti vprašal ni. Mnogi novotarji niti ne pomislijo, da je bilo krščanstvo tudi v svoji domovini novost, da je iskalo in dobilo oslonja v narodu (gospoda je s pomočjo tujca Rimljana — Kristusa križala, a narod je za Njim žaloval) — in se razširilo med „narode“: krščanstvu so vsi narodi enaki.

Tako je krščanstvo dalo misel, idejo, ki jo je poprijela znanost ter začela proučavati z enako ljubeznijo, ali če hočete, z enakim indiferentizmom (ravnodušnostjo) vse narode. Krščanstvo je omogočilo to enakost, ki ni mogla vznikniti iz grškorimske kulture z njenim pojmom o barbarih. Treba pa je priznati, da je znanstvena objektivnost morala to krščansko idejo razširiti, morala je iz nje odstraniti versko obiležje: znanosti so vsi narodi enaki brez ozira na to, kar verujejo. Znanost se ne bavi n. pr. z vero kakšnega naroda zato, da to vero uniči ali spremeni, temveč zato, da mu najde izvor in mesto med drugimi verami in da tako oceni njeno vrednost napram celokupnemu duševnemu blagu človeštva.

Ko je bilo nato utrjeno mišljenje, da je nova evropska kultura nad vse vredna; ko je s pomočjo krščanstva prenehalo preziranje barbarskih narodov; ko je znanstvena objektivnost odstranila versko obiležje: nastala je nova doba. Med tem so bile odkrite nove zemlje, najdeni novi narodi, pa se vse popisuje v stalno naučno svrhu in usporeja se življenje, običaji in vere vseh narodov ter se iščejo „resnice“ ali „obči zakoni“, po katerih narod živi in misli.

Toda znanost je „iskajoč resnico“ med različnimi narodi povzročila, da se je začel v Evropi rušiti stari red, ker se je začelo dvomiti o obstoječih pravnih uredbah države in rodbine, ko tudi krščanska vera ni ostala nedotaknjena: Učenjaki so začeli iskati izvor vsega tega v uredbah, običajih in verah drugih (primitivnih) narodov in iznašati ali dokazati proti staremu mišljenju ali osnovo za nove uredbe. Tako so z ozirom na ureditev države in rodbine proučavali organizacije in običaje raznih narodov, a iz tega je nastala nova znanost: socijologija. Oziraje se na krščansko vero so se proučavale vere raznih narodov, da se ovrže ali utrdi nekrščanska vera. Z ozirom na književnost in njene motive so se začele iznašati na svetlo narodne duševne tvorbe in stavljati ob bok grškim in rimskim (klasičnim) ter po njih sestavljenim (pseudoklasičnim) „umetnim“ delom. Toda tega ne homo naštevali: vsaka veja kulture, vsaka misel se je začela vzporejati

s kulturo in narodnim mišljenjem. Tako je naposled prišlo do tega, da se je začelo govoriti tudi o narodni kulturi, o kateri se do sedaj ni niti mislilo, da obstoja. No, vse to se je moglo zgoditi šele tedaj, ko je grško-rimska kultura obenem s krščanstvom ne samo prenehala biti edino merilo izvrstnosti, temveč je že prišla, da se tako izrazimo, na zatožno klop. Dolgo je neomejeno gospodovala, dolgo je trajalo, da se ji je upal kdo ugovarjati. Nikdo ne misli, da se mora ta kultura brezpogojno obsoditi, pač pa se stremi, da se med njo in evropskimi narodi „uredijo računi“. Če ona ni več merilo izvrstnosti, ali je potem še vedno opravičeno, da se narod, ki se jej ni prilagodil, temveč je ostal, kolikor je mogel, pri svojih običajih, radi tega prezira in zapostavlja?

Ako ima tudi narod svojo kulturo, treba je ugotoviti, v čem obstoja, kakšna je; treba ji je, pa naj bo kakršnakoli, odkazati mesto poleg druge, a ne pod drugimi. Tako se bo prišlo do prepričanja, da delujejo vsi narodi, kolikor morejo v razmerah, v katerih živijo, na skupnem delu ljudske prosvete. Tako se bo skrhalo ostrina ugovarjanju tujcev, ki pripisujejo kulturne dobrine sosednih narodov samo sebi. Zaznali bomo, ima-li narod in koliko ima v svojem bistvu pogojev za življenje in razvoj. Šele tedaj, ko ne bo več na strani gospode preziranja, a na strani naroda mržnje, za katero ne bo več vzroka, bo mogel ves narod složno delati. Pa vidimo in slišimo, kako je vsej Evropi na ustih beseda narod, kako tudi narod sam zahteva enake pravice za vse. Toda vse to je brezuspešno deklamiranje, besedičenje, dokler ne bo, kakor smo rekli.

Dr. M. Malnerič:

Porota kot zahteva narodove samovzgoje.

Naši pravniki so si stavili na svojem kongresu vprašanje, ali in kako naj se uvede sodelovanje laiškega, t. j. nestrokovnjaškega elementa v kazenskem pravosodstvu ter so na to vprašanje pravilno odgovorili, da to vprašanje ni samo pravniško vprašanje; lahko

rečeno, da tudi vprašanje o umestnosti ali neumestnosti porote ni samo pravno, ampak v veliki meri tudi politično, t. j. državljansko vprašanje. Tako prištevajo nekateri ustanovo porote k politični ali k državljanski samoupravi. Dosledno smemo torej sklepati, da so prijatelji samouprave obenem prijatelji porote. Zato vidimo v prvi vrsti zagovornikov porote n. pr. pravnika Gneista, ki je položil tudi znanstvene temelje nauku o samoupravi. — Porota je torej organ uprave in sicer sodne. Zato nima porota z zakonodavnim delom nobene zveze. Zgrešeno je torej vprašanje: „Čemu porota? Saj je že v zakonu povedano, kaj je kaznivo, kaj ni kaznivo!“ — Čemu nam sploh sodniki, ako že zakon določa, kaj je kaznivo in kaj ne? Toda dotični, ki tako zavračajo pomen in opravičenost porote, hočejo reči nekaj več: da si prisvaja porota več moči, kot pa samo vporablja zakon. Toda to bi smeli trditi glede ljudskih sodišč kje v stari Grški, ne pa o poroti po naši zakonodaji.

Glavni pomen porote je samovzgoja naroda. Kakor je namreč v smislu moderne teorije pravilno trditi, da izvira vsa politična moč iz naroda, ne pa iz posameznika ali iz posameznikov, enako je treba priznati, da so v narodu potrebne ustanove, ki prisilijo one, kateri kršijo državne zakone, da se uklonijo volji države. Ta sila, ta vzgoja državljanov pa naj se vrši — ne od zgoraj, ampak zopet — iz naroda.

Vsak priprosti kmet postane lahko porotnik, a vsak pride lahko tudi pred porotnike na zatožno klopo. Tako gleda lahko vsak državljan kot porotnik pred seboj državljana na zatožni klopi, ki mu molče govori: „Danes meni, jutri tebi!“

To pa je najboljši kazenski zgled!

To svarilo učinkuje bolj, kot kazen sama, o kateri izveš sicer samo slučajno. Porotniki so prisiljeni slediti celemu poteku razprave; tako postanejo pozorni na pravno življenje v državi in na kazensko sodstvo, dočim bi se sicer za te stvari najbrž začeli zanimati še-le, ako bi sami stali pred poroto.

Tako je porota najboljša kazenskopravna šola in sicer ne samo za poslušajoče občinstvo, ampak predvsem za porotnike same in potom njih za najširše sloje naroda. — Postavljajoč porotnika takorekoč za sodnika nad sodržavljanom, apeliram na njegovo čast, na njegovo vest, na njegov ponos, torej na to, kar je najboljšega v njem, nudeč mu tako priliko, da se izkaže vrednega tega zaupanja. A kaj je boljše sredstvo: pretiti narodu samo s kaznimi,

ali pa vzbujati obenem v njem čut časti, vrednosti, ponosa in pravnega čuta?

Odgovor na to vprašanje ni težak. Ni torej čudno, da znajo med nami ceniti pomen porote vprav naši najboljši starejši ljudski vzgojitelji.

Nekateri razlagajo postanek porote iz nezaupanja nasproti poklicnim sodnikom, iz strahu pred birokratizmom in šematičnim sodstvom. Toda jedro te misli dà se obrniti: nezaupanje nasproti sodnikom kot posebnemu stanu izginja, ako sodita poklicni sodnik in laik drug ob drugem; ugled poklicnega sodnika raste v očeh sodnika-laika ter potom tega v očeh najširših krogov naroda, ker laik uvideva, da ga poklicni sodnik nadkriljuje vsled svoje strokovne izobrazbe; na mesto prejšnje nezaupljivosti ali morda celo razrednega sovraštva stopi spoštovanje. To nam potrjujeta zgodovina in primeranje s pravnimi razmerami v drugih državah: ugled poklicnih sodnikov je največi tam, kjer jim stojè ob strani sodniki-laiki, tako n. pr. na Angleškem in v Ameriki. Tako se širi potom mešanih sodišč, potom „več“ v najširših krogih naroda zanimanje za pravna vprašanja, za pravno sodstvo.

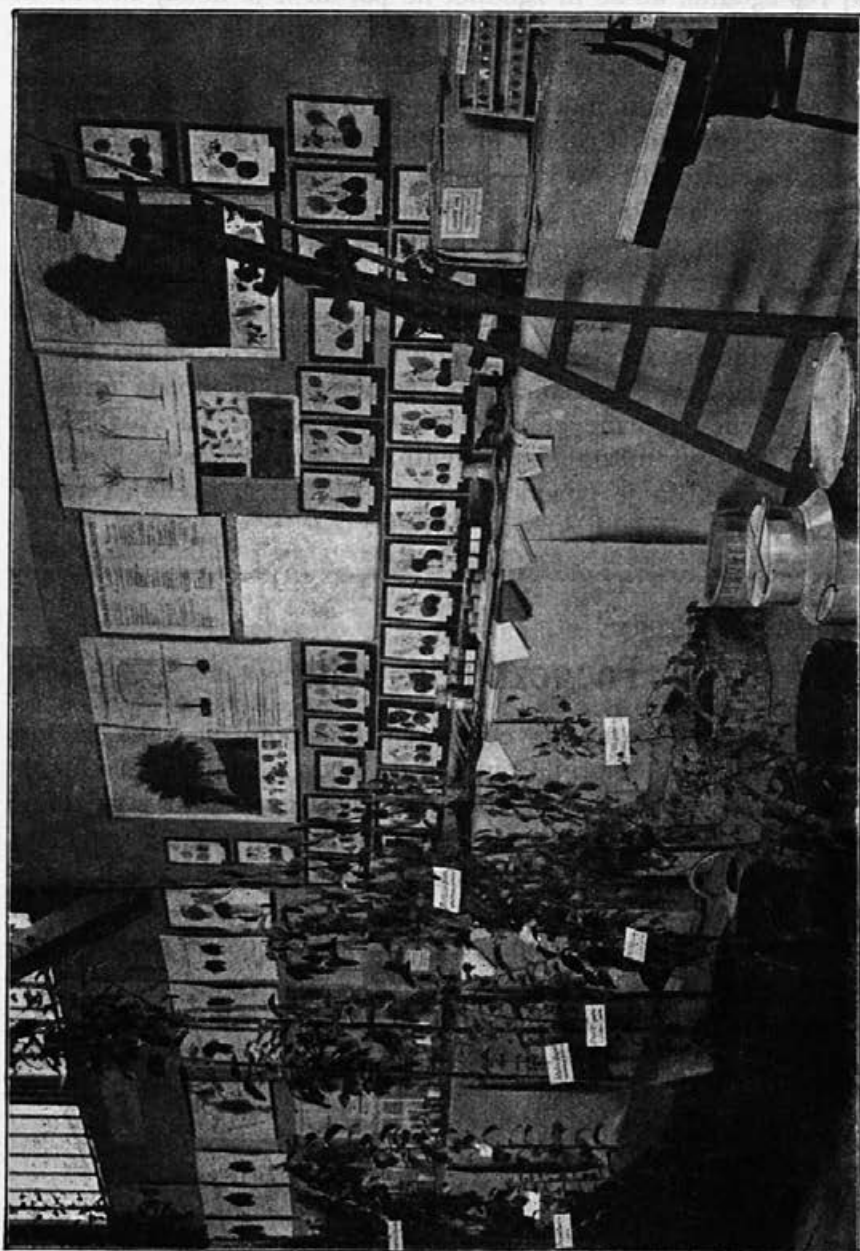
Tako pa zahtevajo nasprotniki porote in „več“, da pošiljamo v zakonodajne skupščine na podlagi sedanje pasivne volilne pravice može, ki se niso bavili nikdar s sodno-pravnimi vprašanji. Kako naj nam takšni zastopniki krojijo nove zakone, ako ne poznajo niti dosedanjih? „Česar se Janezek ni učil, Janez ne zna!“

Stvar ima torej i globokejše temelje i dalekosežnejše posledice.

Proti poroti je naperjenih več očitkov, ki bi jih bilo treba obrniti na drug naslov; tako n. pr. nehote povzročene oprostilne sodbe, ki izvirajo iz nerazumevanja porotnikom stavljenih vprašanj. Kako pa naj razume priprosti kmet „štiri- in pet-shemna“ vprašanja, ki so jih izkuhali pravniki? Saj si morajo z njimi še celo pravniki sami beliti glavo!

Nekateri naprtujejo porotnikom neenakomerno odmero kazni, ki se dogodi večkrat pri podobnih slučajih. Kakor da bi porota odmerjala kazen in kakor da porota ne bi imela na določitev višine kazni (s svojimi odgovori na „eventualna in dodatna vprašanja“) le prav majhen vpliv!

Čisto površno in neopravičeno je tudi mnenje, da porotnikom ni treba imeti pred očmi določil zakona. Čemu jih potem imenujemo „porotnike“, ako se niso za- „rotili“ (prisegli) na zakon? Pri

Kmetijska razstava na Ljubljanskem velesejmu: »Sadjarstvo« v strokovnem oddelku.

oceni dokazov naj se dajo porotniki voditi izključno le po svojem prepričanju. Toda vprašanje dokaza je vprašanje, da li se je nekaj res zgodilo, ali se ni zgodilo, ne pa, da li je nekaj zločin, ali ne. Zato morajo imeti v svojem izreku o krivdi ali nekrivdi porotniki tudi določila zakona pred očmi.

Poklicni sodniki itak niso izključeni od razčiščenja pravnih vprašanj. Nasprotno! Pravica predsednika porotnega sodišča (sodnega zbora) je tozadevno celo tolika, da branitelj niti ne sme pobijati pravnega pouka, ki ga je predsednik dal v svojem resiméju porotnikom, akoprav ga morda smatra zagovornik za pomotnega. Zagovornik sme od predsednika dani pravni pouk — samo dati zabeležiti v zapisniku.

Ne trdim pa, da se ne dogajajo s strani porote lahko kršitve zakona, morda celo zavestne, proti čemer bi bile morda umestne celo tozadevne reforme zakona, podobno, kakor na Angleškem, toda pri vseh posameznih izpremembah zakonskih podrobnosti je treba uvaževati, da je porota ustanova, po kateri prehaja pravno življenje v žile najširših krogov naroda.

K. Kraepelin-S. Brodar:

Po gozdu in polju.

(Dalje.)

Dr. Erjavec: Samo na cvetne rastline pomisli, kako se tem godi v gozdu! Sam si prejle omenil, da bodo vetrnice prav kmalu cvetele. Ne bo več dolgo in pokrita bodo vsa gozdna tla z neštetimi cvetovi pomladanskih rastlin, vetrnic, jetrnikov,⁸⁴ vijolic, trobentic, pljučnic,⁸⁵ pasjih čebulic,⁸⁶ zajčje deteljice,⁸⁷ velikocvetnih zvezdic⁸⁸ in še mnogih drugih. In nekaj tednov kasneje — vse krasote konec; le sem in tja najdemo v gozdu kako posamezno še sredi poletja cvetočo rastlino.

Stanko: Res je tako; a razmišljal še nisem nikdar o tem. Kolikokrat sem prehodil poleti gozd na vse strani in zmerom sem upal, da najdem kaj lepih rastlin. Toda skoro vselej sem odšel praznih rok.

⁸⁴ *Hepatica triloba.*

⁸⁵ *Pulmonaria officinalis.*

⁸⁶ *Gagea.*

⁸⁷ *Oxalis acetosella.*

⁸⁸ *Stellaria holostea.*

Branko: Jaz bi si sedaj že znal razlagati ta pojav, vsaj mislim si. Lansko leto si nam večkrat pripovedoval, kako važna je za rastline svetloba, kako uspevajo nekatere le v senci, druge zopet samo na žarkem solncu. Zdi se mi, da gozd, kadar ves ozeleni, prepušča večini rastlin mnogo premalo svetlobe. Zato uspevajo v gozdu najbrž le one rastline, ki cveto že spomladi, ko še ni listja na drevju.

Dr. Erjavec: Pravo si pogodil, Branko. Saj vidimo vsepovsod, kolikega pomena je svetloba za celokupno rastlinstvo. V mladem gostem igličju, kakor tudi v starejših visokodebelnih iglastih gozdovih ne najdemo mnogokrat niti ene zelene bilke, včasih niti mahu. Isto opazimo tudi v vsakem gostejšem listnatem gozdu ali grmičevju. Le v redkem in svetlem gozdu se lahko stalno naseli pritlikavi rod zelišč in mahov. Kar brezobzirno in nesramno se nam zdi, kako skušajo nekatere rastline prehiteti druge. Oni jegličiči⁸⁹ tamle v grmovju so se že dobro preskrbeli: cvetne betve tiče še globoko v zemlji in trajalo bo še precej časa, predno se bodo razvili rumeni kobuli. Vsaka poedinka pa je pognala iz svoje korenike že vnaprej široko, mogočno listno rožico, ki se krog in krog prilega tesno k tlom. Tako zamori na prostoru, ki ga pokrivajo listi, vsako drugo rastlinico.

Stanko: Torej zato imajo listne rožice tropotec,⁹⁰ regrat,⁹¹ marjetica⁹² in še mnoga druga zelišča!

Dr. Erjavec: Kajne, Stanko, kako smotreno, čeprav ne posebno lepo. Ako bi človek tako zatiral vse okrog sebe, bi ga po pravici imenovali brezobzirnega sebičneža. — Druge rastline, kakor n. pr. beluši,⁹³ preslice⁹⁴ in mnogocvetne solzice⁹⁵ pa se zdi, da si mislijo: le brž in kolikor mogoče visoko čez druge, da nas ne zaduše; vejice, liste in cvetje razvijemo lahko še pozneje, ko ne bo več nevarnosti.

Branko: Zopet torej sebična skrb samo zase! No, kar vesel sem, da ti pohlepneži s svojimi bednimi zelnatimi stebli ne morejo previsoko in jih daleko nadkriljujejo visoka debela dreves.

⁸⁹ *Primula elatior, officinalis* etc.

⁹⁰ *Plantago maior*.

⁹¹ *Taraxacum officinale*.

⁹² *Bellis perennis*.

⁹³ *Asparagus officinalis*.

⁹⁴ *Equisetum silvaticum, pratense*.

⁹⁵ *Polygnum multiflorum*.

⁹⁶ *Humulus lupulus*.

Dr. Erjavec: Ej, nekatere rastline so kos celo drevju. Si že kdaj opazoval, kako bujno poganja divji hmelj⁹⁶ v našem jelševju? Kako se privije do vrha dreves? In vendar je hmelj navadno zelišče.

Branko: Kako se nisem tega domislil? Rastline se torej ovijajo in plezajo samo zato, da bi si priborile tem lažje čim več svetlobe.

Dr. Erjavec: Brez dvoma. Mednje prištevamo tudi bršljan na teh starih bukvah in kovačnika, ki pleza poleg hmelja po jelšah in debela zavojito ovija. V tropskih pragozdovih, kjer drevje vse leto ne izgubi listja, je borba za svetlobo seveda še mnogo veličastnejša. Tam je prava domovina raznovrstnih ovijalk, tako zvanih lijan, ki se vijejo od drevesa do drevesa in jih prepletajo kakor s trdnimi vezmi. Vzpenjajo se do najvišjih vrhov, kjer šele razvijejo svoje pogoste prekrasne cvetove.

Stanko: O, to so prav gotovo tiste, ki slednjič še zadušé drevo, po katerem so se ovile?

Dr. Erjavec: Vse ne, le nekatere so tako hudobne. Najbolj razvpita od vseh je neka brazilska vrsta, tako zvana Cipo Matador, ki dobesedno davi drevesa. Deblo zamorjene žrtve je že davno strohnelo, ko še vedno stoji pokonci prečudno zvito in zverženo steblo morilca. — V tropskem pragozdu so značilne poleg lijan še praproti, kukavice in bromelije, ki rasto po vejah in deblih. Ker uspevajo v vednem polmraku pragozdnih tal lahko le rastline, ki ljubijo sceno, so se morale mnogoštevilne druge rastline dvigniti visoko v vrhove. Naselile pa se niso na drevju kot zajedalke, kakor bi pričakovali, temveč kot neškodljive sstanovalke. Nazivljamo jih prirastlike ali epifite. Zračne korenine jih pričvrstijo na drevo in jim dovajajo iz prsti in gnijočih organskih ostankov, ki so nakičeni v lubovih režah, potrebno hranivo. Visoko v solnčni luči se bujno razvijajo in preprežejo vse s svojim čarobnim cvetjem. Prav tako posuta s cvetjem pa so tudi tla naših listnatih gozdov, dokler jim mlado zelenje ne zastre žarke solnčne svetlobe.

Branko: Prečudno, kako je vse v medsebojni zvezi! Koliko različnih pojavov nam pojasnita samo potreba in stremljenje rastlin po svetlobi! Gozd je merodajen vsem, to zdaj uvidim; prilagoditi se mu mora, kar hoče uspevati v njem in z njim.

Dr. Erjavec: Dobro si povedal, Branko. Le nekaj bi še dostavil: prilagoditi se mu morajo tudi živali, ki žive v njem.

Stanko: Kar se tiče hrane, ki jo dobe v gozdu, kajne?

(Dalje prih.)

RAZGLEDI

Organizacija.

II. kongres Zveze slovanske kmetске mladine.

Nam vsem so še neizbrisno v spominu krásni septemberski dnevi leta 1924., ko smo v naši beli Ljubljani sprejeli v svoje naročje sinove vseh slovanskih narodov in skupno z njimi postavili nemahljiv temelj zgradbi organizacije slovanske kmetске mladine. Pretekli sta od tedaj ravno dve leti, ko se ista mladina, pojačana z novimi vrstami in oborožena s še večjim navdušenjem in s še toplejšo ljubeznijo, podaja na svoj drugi kongres.

Predsedstvo Zveze slovanske kmetске mladine je sklenilo, da se vrši II. kongres septembra meseca v Zofiji na Bolgarskem. Toda bolgarska vlada, sestavljena iz „demokratskih“ strank (poim „demokratski“ je zadnje čase pač spremenil svojo vsebino, kar občutimo tudi v naši državi), je v zadnjem trenutku kongres na bolgarskih tleh prepovedala. Zato se je predsedstvo odločilo, da se vrši kongres koncem oktobra t. l. v prestolici bratske Čehoslovaške, v zlati Pragi. —

Kakor nam je bilo hudo, da ne moremo pohititi v s krvjo prepojeno zemljo velikega Stamboljskega, v deželo najkrutejše borbe za svete pravice kmetatrpinca, ki jih kot človek-delavec ima do življenja, tako pohitimo z radostjo v srcu na naš slovanski sever, k bratom Čehoslovakom, da se v domovini slovanske vzajemnosti zopet snidemo potomci slovanskih kmetских borcev in — pokoravajoč se njihovim naročilom — združimo vse svoje sile pri delu za pravičen in pravičen razvoj svojih narodov.

Če sploh kedaj, tedaj potrebujejo ravno v sedanji dobi naši narodi stvarnega, pozitivnega in nesebičnega dela.

Uničujoča vihra svetovne vojne je zmajala še tako trdne temelje človeške družbe. Z naravnost neverjetno brzino pa je tudi pospešila in zaključila razvoj raznih svetovnih struj in pokretov. Tako vidimo poginjati pred seboj v polpretekli dobi zmagoviti liberalizem, ki se skuša danes rešiti celo z raznimi fašizmi, pa naj bodo to italijanski, kitajski ali jugoslovanski, naj nosijo kakršnakoli imena in naj „rešujejo“ kakršnekoli „rodoljubne“ probleme. Kdor je zapisan smrti, temu zdravila ne pomagajo več. Toda po umrlem ostane dedščina, ki jo prevzamejo dediči. Če je gospodarstvo zdravo, urejeno in dobro, potem je prevzem lahek in ne povzroča velikih skrbi. Težko pa je prevzeti dedščino zadolžene in zane-marjene kmetije. Tu mora biti bodoči gospodar mož na svojem mestu, če hoče, da zavoženo zopet popravi in reši končnega propada.

Slična vloga čaka sedaj človeštvo. Naše današnje življenje v vsem javnem udejstvovanju boleha na neštevilnih krizah, iz katerih ni videti izhoda. In vendar izhod moramo najti, človeštvo moramo rešiti še večje bede in strahot.

Tega se prav dobro zavedajo vsi oni, ki se udeležijo našega kongresa v Pragi. Zavedajo se tudi težav, ki so zvezane s to borbo, a ne strašijo se. Kajti svesti so si pravičnosti svojega boja, svesti si pravičnosti svoje ideje in zato tudi svesti si končne zmage. Resnica, ljubezen in delo zmagojevo vedno.

Zato iskreno želimo, naj bo delo II. kongresa slovanske kmetске mladine blagoslovljeno in naj obrodi bogat sad v korist vsem slovanskim rodovom in vsemu človeštvu.

Žrebanje loterije Zveze društev kmetških fantov in deklet se je moralo radi neugodnega stanja razprodaje srečk odložiti na svečnico, t. j. 2. februarja 1927. — Vse one, ki so dobili srečke v razprodajo, vljudno prosimo, da jih čimprej razprodajo in denar nakažejo po poštni položnici. Kdor srečk še ni dobil, a bi jih želel kupiti ali razprodajati, naj pa javi svoj naslov: Zvezi društev kmetških fantov in deklet v Ljubljani, Kolodvorska ul. 7. in sporoči, koliko srečk naj se mu pošlje. Cena posamezni srečki 5 dinarjev, glavni dobitok 10.000 dinarjev. Storite svojo dolžnost!

Vsa društva kmetških fantov in deklet opozarjamo, da morajo v najkrajšem času sporočiti Zvezi društev kmetških fantov in deklet v Ljubljani svoje želje glede predavanj in tečajev, ki jih hočejo imeti v tej zimi. Na prepozno došle prošnje se bo mogla ozirati Zveza le v toliko, kolikor bo še imela na razpolago predavateljev in drugih sredstev. Zato: ne odlašajte!

Kmetijska razstava v okvirju jesenskega velesejma v Ljubljani, pod vodstvom g. kmetijskega nadsvetnika Rohmana, je zelo lepo uspela. Pokazala je, da naše kmetijstvo napreduje in da so dani vsi pogoji za še lepši razvoj te glavne panoge našega narodnega gospodarstva. Želeti je, da se take razstave vršijo vsako leto, da se jih pa v čimvečji meri udeležujejo naši poljedelci. Ni namreč edini namen takih razstav pridobiti našim proizvajalcem prodajni trg, temveč v še večji meri hočejo take razstave vplivati podučno in vzpodbujevalno in s tem dosečiboljšanje in povečanje naše kmetijske produkcije. V današnji številki prinašamo dve sliki, posneti na omenjeni razstavi.

Prosveta.

Kmetijski koledar za l. 1927 v žepni obliki, trdo vezan, z zelo bogato vsebino, potrebno vsakemu slovenskemu kmetu, je izšel. Naroča se pri Kmetijski tiskovni zadrugi v Ljubljani, Poljanski nasip 8/I. Cena komadu Din 10.—, po pošti 1 dinar več. Razprodajalci prime-ren popust.

Knjige „Kmetijske Matice“ bodo v najkrajšem času pripravljene za odpošiljanje gg. poverjenikom. — Ker nekateri gg. poverjeniki še niso poslali končnega števila naročnikov ali pa sploh še niso poslali nabiralnih pol, katere so z izrecnim dovoljenjem obdržali, se lahko pri-

peti, da bodo dobili premalo izvodov ali pa sploh ne bodo dobili knjig. Zato vljudno prosimo vse gg. poverjenike, ki tega še niso storili, naj svojo dolžnost čimprej izpolnijo. S tem se izognemo vsem nepotrebnim pomotam in pritožbam. Vsak naročnik dobi 4 knjige: Veliki koledar za l. 1927., Zbirka kmetijskih naukov II. del, Sadjarstvo, Kmečka po-vest.

„Planšarstvo in kmetijstvo v naših planinah“, zelo obširna poučna knjiga, ki jo izda Kmetijska tiskovna zadruga v Ljubljani, izide v najkrajšem času. Naročila se lahko že sedaj pošiljajo na naslov izdajateljice, Poljanski nasip 8.

„Brezalkoholna Produkcija“, Ljubljana, Poljanski nasip 10./42
pošlje vsakemu naročniku „Grude“ zanimiv cenik brezplačno.
Zahtevajte ga takoj; ne bo Vam žal!

Najboljše šivalne stroje

ima v zalogi edino le

Josip Petelinc, Ljubljana

blizu Prešernovega spomenika za vodo

znamke **Gritzner in Adler** za obrt, rodbino
in industrijo. **Večletna garancija, Ugodni
plačilni pogoji.** Istotam kupite najceneje
galanterijo, potrebščine za čevljarje, krojače,
šivilje. **Cepilne nože, škarje za obrezov. trt.**

Kravate, žepne robce, palice, nahrbtnike.

Na veliko.

Na malo.

Najnižje cene ter velika zaloga dež.
pridelkov, krmil. Špec. blaga kakor:
sladkor v sipi in v kockah,
petrolej, kava, olje, riž ter
razne vrste mila za pra-
nje in ostale v to
stroko spadajoče
predmete.

EKONOM
osrednja gospodarska zadruga v Ljubljani
Kolodvorska ulica števil. 7

Velika
zaloga vseh
vrst umetnih
gnojil, modre ga-
lice, prvovrstne strešne
opeke in najboljšega
splitskega portland cementa
„SALONA“ (Tour).

Kmetški hranilni in posojilni dom

reg. zadruga z neom. zav.

Ljubljana, Tavčarjeva (Sodna) ul. št. 1, pritličje.

Vloge na knjižice in tekoči račun po najugodnejšem obrestovanju. Posojila na vknjižbo, proti poroštvu in zastavi premičnin in vrednostnih papirjev. Krediti v tek. računu. Ček. promet. Nakazila. Inkaso. Eskont menic.

Poslovne ure zaveda: Vsak delavnik od 8. do pol 1. dop. in od 3. do pol 5. popoldne.

Račun pošt. hr. št. 14257. - Brz.: „Kmetškidom“.

Podružnica v **KAMNIKU** na Glavnem trgu.

Ne pomaga nič!

Prepričajte se!

Kar je res, je pa le res,

da se kupi najboljšo trpežno blago za moške in ženske obleke le v domači znani trgovini pri

„Češniku“ LJUBLJANA, Lingarjeva ulica
Največja izbira svilenih rut in šerp.

Priporočamo vsem rodbinam

Kolinsko cikorijo

izvrsten prídátek za kavo

Tiskarna in litografični umetniški zavod

J. BLASNIKA nasl.

Ljubljana, Breg 10-12

se priporoča v izvršitev vseh tiskarskih in litografskih del, izvršujoč jih prvovrstno in po zmerni ceni. — V zalogi ima obrtno zadrúžne tiskovine.

Offsettisk.

Knjigotisk.